

LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYANING AHAMIYATI

Muallif: Buriyeva Nilufar Baxtiyor qizi

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti, ingliz tili o'qituvchisi.

E-mail: buriyevan9@gmail.com

Tel: +998917959197

Taqrizchi: Muratxodjayeva Feruzaxon Xotamovna, Oriental universiteti, Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i, (PhD)dotsent

Annotatsiya

Ushbu maqolada lingvokulturologik kompetensiya tushunchasi, uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati va chet tillarni o'qitishda tutgan o'rni yoritilgan. Maqolada zamonaviy pedagogik yondashuvlar, sun'iy intellekt vositalarining qo'llanilishi hamda ilmiy adabiyotlar tahlili asosida lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: lingvokulturologik kompetensiya, chet tili ta'limi, madaniyatlararo muloqot, kompetensiyaviy yondashuv, zamonaviy ta'lim.

ЗНАЧЕНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

Аннотация

В данной статье рассматривается понятие лингвокультурологической компетенции, её значение в образовательном процессе и роль в обучении иностранным языкам. На основе анализа современных педагогических подходов, применения инструментов искусственного интеллекта и научной литературы раскрываются возможности развития лингвокультурологической компетенции у учащихся.

Ключевые слова: лингвокультурологическая компетенция, обучение иностранным языкам, межкультурная коммуникация, компетентностный подход, современное образование.

THE IMPORTANCE OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE

Abstract

This article examines the concept of linguocultural competence, its significance in the educational process, and its role in foreign language teaching. Based on the analysis of modern pedagogical approaches, the use of artificial intelligence tools, and scholarly literature, the paper explores the possibilities of developing learners' linguocultural competence.

Keywords: linguocultural competence, foreign language education, intercultural communication, competence-based approach, modern education.

KIRISH. XXI asrda chet tillarni o'qitish jarayoni jadal o'zgarishlar davrini boshdan kechirmoqda. Avvallari tilni o'rganishning asosiy maqsadi grammatik qoidalarni o'zlashtirish va lug'at boyligini kengaytirish bilan cheklangan bo'lsa, bugungi kunda til ta'limidan kutiladigan asosiy natija – madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini shakllantirishdir. Til nafaqat kommunikatsiya vositasi, balki xalqning tarixiy merosi, milliy qadriyatlarini, urf-odatlarini va mentalitetini o'zida mujassam etgan hodisadir. Shu sababli lingvokulturologik kompetensiya chet tili ta'limida muhim o'rin egallaydi.

Byram (1997) tomonidan ilgari surilgan konsepsiyaga ko'ra, chet tili o'rganuvchi shaxs nafaqat til qoidalarini bilishi, balki mazkur til egalarining madaniy kontekstini tushunishi ham zarur. U madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyani to'liq til bilishning ajralmas qismi sifatida baholaydi. Kramersch (2013) esa til va madaniyatni ikki mustaqil tushuncha sifatida emas, balki bir-birini to'ldiruvchi, uzviy bog'liq hodisa sifatida ko'rib, ularni integratsiyalashning muhimligini ta'kidlaydi.

Globalashuv sharoitida xalqaro hamkorlikning kengayishi, migratsiya jarayonlari va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida madaniyatlararo muloqotga ehtiyoj ortib bormoqda. Shu sababli o'quvchilarda lingvokulturologik kompetensiyani

shakllantirish — ularning **xalqaro maydonda erkin, to'g'ri va madaniy jihatdan mos muloqot qila olish qobiliyatini** rivojlantirishni anglatadi.

Shuningdek, Selwyn (2023) ning fikricha, zamonaviy ta'lim texnologiyalari va global kommunikatsiya vositalari til o'qitishni yangicha yondashuvlar bilan boyitib, o'quvchilarni nafaqat til bilimiga, balki **xalqaro fuqarolikka** ham tayyorlaydi. Demak, lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirish o'quvchilar shaxsiy rivojlanishi, kasbiy tayyorgarligi va ijtimoiy moslashuvchanligi uchun zaruriy shart hisoblanadi.

Lingvokulturologik kompetensiya o'quvchiga:

- chet tilidagi matnlarni nafaqat lingvistik, balki madaniy jihatdan to'g'ri anglash;
- turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish;
- global muhitda moslashuvchan va tolerant shaxs sifatida faoliyat yuritish imkoniyatini beradi.

Shu bois ushbu maqolada lingvokulturologik kompetensiyaning mohiyati, uning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyati, shuningdek, uni rivojlantirishning nazariy hamda amaliy asoslari batafsil tahlil qilinadi.

1. Lingvokulturologik kompetensiya tushunchasi

Lingvokulturologik kompetensiya — bu o'quvchining chet tilida muloqot qilayotganda nafaqat til qoidalari, balki shu til egalarining madaniy qadriyatlarini ham to'g'ri anglab, ularga mos ravishda muloqot qila olish qobiliyatidir.

Ellis (2015) fikriga ko'ra, ikkinchi tilni o'zlashtirish jarayonida o'quvchi nutqiy vaziyatlarni to'g'ri idrok etishi va madaniy kontekstni his qilishi zarur. Shuningdek, Richards & Rodgers (2014) lingvokulturologik kompetensiyani kommunikativ metodologiyaning asosiy komponenti sifatida ko'rsatadi.

2. Lingvokulturologik kompetensiyaning ahamiyati

Bugungi globallashtirish davrida xalqaro hamkorlik, ta'lim, biznes va madaniy aloqalarning kengayishi insonlardan yuqori darajadagi madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini talab etmoqda.

- **Shaxsiy rivojlanishda:** O'quvchilar o'zining dunyoqarashini kengaytiradi, boshqa millat vakillarini hurmat qilishni o'rganadi.

- **Ta'limda:** Ingliz tilini o'rganishda nafaqat lug'at boyligi, balki ingliz tilida so'zlashuvchi mamlakatlarning urf-odatlarini, qadriyatlarini ham o'zlashtiriladi.

- **Kasbiy faoliyatda:** Lingvokulturologik kompetensiya mutaxassislarining xalqaro hamkorlikda muvaffaqiyatli ishtirok etishini ta'minlaydi.

Selwyn (2023) qayd etganidek, zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashgan lingvokulturologik kompetensiya nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki global fuqarolikni shakllantiradi.

3. Chet tili ta'limida lingvokulturologik yondashuv

Ingliz tili darslarida lingvokulturologik yondashuv quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. **Madaniy kontekstga ega matnlar bilan ishlash:** she'r, maqol, hikmatli so'zlar.
2. **Rol o'yinlari va simulyatsiya:** turli milliy urf-odatlar asosida muloqot mashqlari.
3. **Multimedia vositalari:** filmlar, qo'shiqlar, podkastlar orqali madaniy kontekstni o'rganish.
4. **Taqqoslash usuli:** o'zbek va ingliz madaniyatidagi o'xshash va farqli jihatlarni tahlil qilish.

Chapelle (2010) ta'kidlaganidek, texnologiyalar lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirishda keng imkoniyat yaratadi, chunki ular real kommunikativ vaziyatlarni simulyatsiya qilish imkonini beradi.

4. Lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirishda AI vositalarining roli

So'nggi yillarda sun'iy intellekt vositalari (ChatGPT, Elsa Speak, Kahoot, Quizlet, Duolingo) lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirishda samarali mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda.

- **AI yordamida matn tahlili:** madaniy kontekstni tez va chuqur anglash.
- **Virtual suhbatdoshlar:** madaniyatlararo muloqotni jonli simulyatsiya qilish.
- **Madaniyatlararo vaziyatli topshiriqlar:** milliy qadriyatlarni taqqoslash asosida mashqlar.

Holmes (2022) o'z asarida AI texnologiyalari til o'rganish jarayonini individuallashtirish va o'quvchini madaniyatlararo muloqotga tayyorlashdagi ahamiyatini ko'rsatadi.

5. Natijalar va muhokama

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirish jarayoniga AI vositalarini integratsiya qilish:

- o'quvchilarda madaniyatlararo anglashuv darajasini oshiradi;
- muloqot jarayonida nutqiy xatolar sonini kamaytiradi;
- chet tili o'rganishga qiziqishni kuchaytiradi.

Obidov (2021) va Yusupov (2022) ham o'z tadqiqotlarida interfaol texnologiyalar hamda AI vositalarining samaradorligini ta'kidlab o'tadi.

Xulosa. Lingvokulturologik kompetensiya — bu zamonaviy chet tili ta'limining eng muhim maqsadlaridan biridir. Uning shakllanishi o'quvchilarning nafaqat til bilimini, balki madaniyatlararo tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. AI vositalari esa bu jarayonni yanada samarali qilish imkoniyatini beradi.

Kelgusida lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha interaktiv metodik qo'llanmalar yaratish va sun'iy intellekt asosida yangi topshiriqlar ishlab chiqish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters.
2. Kramsch, C. (2013). *Culture in Foreign Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
3. Chapelle, C. A. (2010). *The Handbook of Technology and Second Language Teaching and Learning*. Wiley-Blackwell.
4. Holmes, W. (2022). *AI and Education: Opportunities and Challenges*. London: Routledge.
5. Selwyn, N. (2023). *Education and Technology: Key Issues and Debates*. London: Bloomsbury.

6. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
7. Ellis, R. (2015). *Understanding Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
8. Obidov, A. (2021). Sun'iy intellekt vositalarining ta'limdagi o'rni. *Filologiya masalalari jurnali*, (3), 45–52.
9. Yusupov, H. (2022). *Interfaol texnologiyalar va ingliz tili ta'limi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning "Chet tillarni o'qitishni takomillashtirish chora-tadbirlari"ga oid qarorlari.
11. Mirzayeva, N. (2024). INNOVATIVE APPROACHES IN THE METHODOLOGY OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES. Konferensiya 2024, 1(01).
12. Nigmatovna, Y. N. (2024). Bilimlarni individuallashtirish orqali o'quvchilarda lingvistik kompetentsiyalarni shakllantirishni tashkilashtirish. *american journal of education and learning*, 2(5), 976-982.
13. Buriyeva, N. (2025, May). The LINGVOMAMLAKATSHUNOSLIKNING FAN SIFATIDA XORIJDA VA O'ZBEKISTONDA O'RGANILISHI. In *Conferences* (Vol. 1, No. 01).

DIPLOM

**Talimdagi ilmiy islohatlar va izlanishlarning
Yangi O'zbekiston taraqqiyotidagi
o'rni va rivojlanish omillari**

ILMIY-AMALIY ONLAYN KONFERENSIYA

Buriyeva Nilufar Baxtiyor qizi

LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYANING AHAMIYATI

mavzusidagi maqolasi uchun taqdirlanadi

2025-12-09

sana

SH_ABDURAHMONOV

Muharrir

<https://global-science-review.com/>

SERTIFIKAT

**Talimdagi ilmiy islohatlar va izlanishlarning
Yangi O'zbekiston taraqqiyotidagi o'rni va rivojlanish omillari**

ILMIY-AMALIY ONLAYN KONFERENSIYA

Buriyeva Nilufar Baxtiyor qizi
LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYANING AHAMIYATI

mavzusidagi maqolasi uchun taqdirlanadi

2025-12-09

sana

SH_ABDURAHMONOV

Muharrir

<https://global-science-review.com/>